

NWSA-Nature Sciences
ISSN: 1306-3111/1308-7282
NWSA ID: 2014.9.4.4A0051

Status : Original Study
Received: April 2014
Accepted: October 2014

E-Journal of New World Sciences Academy

**Taşkın Deniz
Ünal Özdemir**

Karabük University, Karabük-Turkey
taskindeniz@karabuk.edu.tr, uosdemir@karabuk.edu.tr

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.4.4A0051>

**EKONOMİK COĞRAFYA AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA:
ZONGULDAK MADEN KÖMÜRÜ HAVZASINDA YABANCI İŞÇİLER**

ÖZET

Madenlerin varlığı, rezerv ve tenör gibi özellikleri her ülke ekonomisi açısından önem taşır. Madenlerin çıkarılması ve işlenmesi aşamalarındaki önemli unsurlardan biri de işçi faktörüdür. İşçi temini konusunda ulusal kaynaklar yeterli şartları taşımadığı zaman, yabancı işçi gücüne başvurulur. Özellikle maliyetlerin düşük oluşu ve işe yatkınlık, ekonomik açıdan tercih sebepleridir. Ancak bu durum, yabancı işçilerin sosyal, kültürel ve ekonomik bir takım sorunlarla karşılaşılmasını da beraberinde getirir. Bu araştırmanın amacı, Zonguldak Maden Kömürü Havzası'nda çalışan yabancı işçilerin tarihi süreç içerisindeki sosyal ve ekonomik durumları ile bunların etkilerini açıklamaktır. Yabancı işçilerin istihdam edilmesinde; madenciler arasındaki dil, din, kültür ve milliyet farkından ziyade; küresel sermaye ve küresel işgücü hareketleri etkili olmuştur. Yabancı işçilerin milliyetleri incelendiğinde dönemlere göre değişim göstermesi dikkat çekicidir. Yabancı işçiler çalışma koşullarına rahat ve hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmekte, bu durum yerli halk ile olan ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca gıda, giyim vb ihtiyaçları karşılığında oluşan ticari aktivite; Zonguldak ve çevresine belirli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zonguldak Maden Kömürü Havzası, Madencilik,
Yabancı İşçiler, Termik Santral, Osmanlı Devleti

**A RESEARCH IN TERMS OF ECONOMICAL GEOGRAPHY:
FOREIGN WORKERS IN HARD COAL BASIN IN ZONGULDAK**

ABSTRACT

The existence of mines and features such as reserve and grade are very important for the economy of all countries. In the stages of extracting and processing mines, one of the most important factors is the factor of worker. If natural resources don't have the necessary requirements for worker supply, foreign workforce is demanded. Especially low costs and tendency to work are reasons of preference economically. However, this matter brings along some social, cultural and economic problems for foreign workers. The purpose of this study was to explain the social and economic conditions of foreign workers working in Zonguldak Hard Coal Basin during the historical process. Employment of foreign workers, except the differences in language, religion, culture and nationality between mine workers; strike on global equity and global workforce. When analyzed, it is remarkable that the nationalities of foreign workers change according to the periods. Foreign workers can easily and rapidly adapt to the working conditions and this affects their relationships with the local people in a positive way. Besides, commercial activities of foods, dressing etc, contribute significantly to Zonguldak and its regions.

Keywords: Zonguldak Hard Coal Basin, Mining, Foreign Workers,
Thermal Power Station, Ottoman Empire.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Yeryüzünde farklı coğrafi özellikler ve bunlara bağlı olarak değişen ekonomik faaliyetler bulunmaktadır. Bu ekonomik faaliyetler, insanların yaşam tarzlarını ve kültürlerinin temelini oluşturur. Bilindiği üzere, toplumların sosyo-ekonomik gelişimleri göz önüne alındığında; avcılık-toplayıcılık-balıkçılık faaliyetlerinin önemli olduğu ilkel toplumdaki, tarımsal faaliyetlerin ön plana geçtiği tarım toplumuna, tarım toplumundan ekonomide kitlesel üretim ve kitlesel tüketimin öne çıktığı sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi ve kullanımın hızlandığı sanayi sonrası topluma geçiş şeklindeki farklı aşamalar yaşanmıştır. İnsanlık tarihindeki ikinci büyük devrim olarak da kabul edilen Sanayi Devrimi ile merkezinde fabrikaların yer aldığı bir toplumsal değişim gerçekleşmiş; kırlardan sanayi bölgelerine yaşanan göçler ile kentleşme hareketi yaşanmıştır. Günümüzde devletlerin en önemli ekonomik gelir kaynaklarının başında, sanayi sektörüne dayalı faaliyetler gelmektedir. Devletlerin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde de önemli bir kriter olan sanayi faaliyetleri, ülke sınırları içerisinde her yerde aynı ölçüde ve zamanda gelişim göstermemiştir. Değişik faktörlerin etkili olduğu sanayi tesislerinde kuruluş yeri, her zaman ilgi çekmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Sanayide kuruluş yeriyle ilgili gerek ekonomistler gerekse de coğrafyacılar tarafından bir takım teoriler üretilmiştir. Tüm bu teorilerde üretim ve pazarlama maliyetleri analiz edilerek ortalama maliyetler araştırılır ve kuruluş yerine etkisi bulunmaya çalışılır (Karakaş, 2002:Giriş).

Sanayi faaliyetlerinin gelişiminde yer seçimini etkileyen başlıca faktörler; sermaye, hammadde, enerji, su, iş gücünün varlığı, ulaşım, pazar, kişisel kararlar, iyi yaşam koşullarının rolü, ekolojik kaygılar, binalar, makineler, vergiler, idari harcamalar, reklamlar ve kredilerdir (Tümertekin ve Özgüç, 1997:511-528). Bir sanayi tesisinin kuruluşunda bu faktörlerden bazen biri veya birkaçı daha fazla önem taşır. Ancak çoğunlukla, faktörlerin bütün içindeki etkilerini birbirinden ayırmak mümkün değildir (Avcı, 1993-1996:291). 18. yüzyılda önce İngiltere’de başlayan ve zamanla Avrupa kıtasına ve oradan da tüm dünyaya yayılan Sanayi Devrimi, sosyal - ekonomik ve siyasi açıdan yeni bir toplumsal sınıf ortaya çıkarmıştır: İşçi Sınıfı. İşçi sınıfı, ortaya çıkışından beri toplumsal tarihin önemli bir bölümünü meydana getirmektedir. Gerek ekonomik faaliyet içindeki yerleri ve gerekse sosyal ve siyasal olaylarda oynadıkları roller itibarıyla, dikkat çekici toplumsal bir sınıf özelliği taşımaktadır (Kırpık, 2004:iii). Gelişen teknoloji, üretim süreç ve cihazlarında kullanılan otomasyon ve bilgisayar programları, iş gücünün niteliğinde de değişikliğe sebep olmuştur (Korkut ve diğerleri, 2010:37). Teknolojik imkânlar ne kadar gelişirse gelişsin ve üretimde makineler ön plana çıkarsa çıksın, sanayi faaliyetlerinde insan yani işgücü/işçi varlığı inkâr edilemez (Tümertekin ve Özgüç, 1997:516).

Her sanayi faaliyeti için kalifiye işçinin temin edilmesi önemlidir. Bu nedenle sanayi faaliyetleri kurulurken işçi temininde sıkıntı yaşanmayacak sahalara göz önüne alınır. Diğer yandan usta işçi temini de önem arz eder. Üretimin istenilen şekilde gerçekleşmesi için gerekli usta iş gücünün temin edilebileceği sahalarda sanayi faaliyetlerinin kurulması maliyeti daha az kılmaktadır. Bu konudaki önemli unsurların başında, işçi ücretleri gelmektedir. İşçi ücretlerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler; yerel yaşama faaliyeti, iş gücü arzı, iş gücü yasaları, iş gücünün yeterliliği ve mesleki eğitim kolaylığıdır. Sanayi faaliyetlerinin bulunduğu sahalarda yaşama faaliyeti ne kadar yüksek ise iş gücü maliyetleri de o kadar yüksek olur (Tümertekin ve Özgüç, 1997:517). Sanayi

faaliyetinde çalışacak iş gücünün sınırlı olduğu sahalarda, arz - talep dengesindeki sıkıntı nedeniyle iş gücü maliyetleri yine fazladır. İş gücü ile ilgili yasaların varlığı da iş gücü maliyetlerini artırmaktadır. Örneğin, iş gücü yasalarında fazla mesai uygulamasının gerçekleşmesi, işveren açısından ek bir maliyet getirmektedir. Sanayi faaliyetleri için gerekli kalifiye eleman ihtiyacının karşılanmasında meslek okulları çok önemli rol oynamaktadır. Genel olarak, meslek okullarından mezun kalifiye iş gücünün işverene maliyeti, kalifiyesiz iş gücünün maliyetinden daha fazla olmaktadır. Sonuç olarak iş gücünün varlığı sanayi faaliyetleri açısından oldukça önemlidir. Ancak iş gücü maliyetleri yukarıda belirtilen faktörler nedeniyle arttıkça işverenler de maliyeti azaltmak için değişik yollara başvurmaktadır. Bu yollardan biri de, daha düşük ücretlere çalışabilecek olan yabancı işçilerin çalıştırılmasıdır. Madencilikte yabancı işçi kullanımı zaman zaman başvurulan bir yöntemdir. Özellikle maliyetlerin düşük oluşu ve işe yatkınlık ekonomik açıdan tercih sebepleridir. Osmanlı Devleti'nde yabancı işçi politikası genel olarak iki temel gereksinime bağlı idi. Bunlar; getirilen bir teknolojik ürünün verimli bir şekilde kullanılması için onun çalışma sistemini bilen ustaların da beraberinde getirilmesinin gerekmesi, diğeri ise ülkeye doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının girmesiyle birlikte yabancı işçi girişinin de kaçınılmaz bir hale gelmesidir (Kırpık, 2004:48). Tanzimat döneminde yoğunlaşan teknoloji alımı ve yabancı işgücü girişi, XX. Yüzyılın başlarında da devam etmiştir. Yabancı işçilerin etkin bir şekilde ülkeye girişi öncelikle demiryolları aracılığı ile olmuştur. XIX. yüzyılda hız kazanan demir yolu yatırımlarından sonra liman inşaatı ve maden çıkarma işleri de yabancı yatırımcıların ilgi duydukları diğer alanlar olmuştur (Kırpık, 2004:49). Araştırma konumuz oluşturan Zonguldak Maden Kömürü Havzası; İngiliz, Fransız, Rus, Ermeni, Gürcü, İranlı, Sırp, Slav, Rum, Karadağlı, Alman, İtalyan ve son yıllarda Çinli maden işçilerinin çalıştığı bir saha olmuştur.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmanın önemini; ülkemizde iki yüzyıla yakındır işletilen Zonguldak Kömür Havzası işgücü potansiyeline yönelik, yabancı işçi faktöründe etkili olan doğal ve beşeri coğrafya faktörlerini incelemek oluşturmaktadır. Zonguldak maden kömürü havzasında çalışan yerli işçiler ve yabancı işçiler konusundaki çalışmalar çok fazla değildir.

Bu konudaki çalışmalar; Doğan'ın Zonguldak'ta 65 Çinli İşçi adlı makalesi, İLHAN ve KOÇAL'ın İki Katlı Şehir Zonguldak adlı kitabı, KIRPIK'ın Osmanlı Devleti'nde İşçiler ve İşçi Hareketleri: 1876-1914 adlı doktora tezi, ÖĞRETEN'in Ereğli Kömür Havzası'nda Bahriye Nezareti Döneminde Madenler ve Madenciler/Ereğli Kömür Havzası'nda İlk Üretim/1876-1908 Döneminde Ereğli Kömür Havzası'nda Uygulanan Madencilik Teşvikleri ve Sonuçları adlı makaleleri, ÖZDEMİR'in Madencilik'in Yerleşmeler Üzerindeki Etkilerine Bir Örnek: Amasra Taşkömürü İşletmeleri adlı makalesi, QUATAERT'in Osmanlı İmparatorluğu'nda Madenciler ve Devlet: Zonguldak Kömür Havzası, 1822 - 1920 adlı kitabı ve ZAMAN'ın Zonguldak Kömür Havzasının İki Yüzyılı adlı araştırması şeklinde sıralanabilir.

Çalışmanın gerçekleştirilmesinde yukarıda sözü edilen kaynaklardan ve ilgili resmi kurumların internet sayfalarından yararlanılmış, saha çalışması esnasında mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen tüm verilen mümkün olduğu ölçüde tablo ve grafiklere dönüştürülmüş, CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) yazılım programından yararlanılarak maden kömürü havzasının haritası

çizilmiştir. Böylece sahaya ait verilerin daha görsel ve anlaşılabilir olması sağlanmıştır.

Beşeri coğrafyaya ilişkin sonraki çalışmalara öncülük ve kaynaklık edecek olması, çalışma için önem ifade etmektedir.

3. ZONGULDAK MADEN KÖMÜRÜ HAVZASI (ZONGULDAK HARD COAL BASIN)

Zonguldak'ta kömür madeninin 1829 yılında keşfedilmesi ve resmi olarak 1848'den itibaren işletilmeye başlanması ile havza önce Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomisine önemli katkı sağlamıştır. TTK verilerine göre Zonguldak Taş Kömürü Havzası; 17.01.1910 tarih ve 289 sayılı Teskere-i Samiye'ce belirlenen alan olup, 07.09.1968 tarih ve 6/10692 sayılı kararnameye göre 2200 km²'si denizde, 11150 km²'si karada olmak üzere toplam 13350 km² olarak belirlenmiştir. Ancak, 14.04.2000 tarih 2000/525 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile havza 3000 km²'si denizde ve 3885 km²'si ise karada olmak üzere toplam 6885 km²'ye çekilmiştir (www.taskomuru.gov.tr). Zonguldak Taşkömürü Havzası iki parçaya ayrılmıştır. Bir nolu saha, Ereğli ile Cide arasındaki Armutçuk, Kozlu, Üzülmez, Karadon, Amasra gibi verimli rezervuarlardan oluşurken; iki nolu saha daha çok Söğütözü ile Azdavay çevresinde yer alır (Şekil 1).

Şekil 1. Zonguldak taşkömürü havzası (TTK Verileri)
(Figure 1. Zonguldak coal basin)

Kömür havzasında Karbonifer arazi, Kretase tabakalarına ait kalker ve marnlarla örtülmüştür (Şekil 2). Buradaki dik sahil, genellikle Kretaseye ait bir antiklinalin kuzey kanadını teşkil eder. Yer yer Kretase örtü tabakasının aşınmasıyla karbon arazisi pencereler halinde mostra vermiştir. Paleozoik arazideki kıvrımlar ve faylar ise Kretaseden önce meydana gelmiş ve büyük bir şiddette kendini göstermiştir. Kömür sahaları içinde ve civarındaki topografik durum Ereğli'den Pelitovası'na kadar derin olarak kesilmiş arazi tipinden dağlık tipe kadar, Söğütözü, Azdavay ve kuzeyindeki küçük sahalarda ise yüksek yayla sırtları ve vadileri şeklinde değişiklik gösterir (Gök, 1970:121-130).

yapılmıştır. Havza tarihi boyunca maksimum üretim 1974'de 8.5 milyon tonla gerçekleşmiştir (TTK, 2012:26).

4. ZONGULDAK MADEN KÖMÜRÜ HAVZASININ TARİHİ GELİŞİMİ (THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ZONGULDAK COAL BASIN)

Osmanlı Devleti, madenleri sadece ordusuna silah ve cephane, hazinesine de sikke (para) sağlamayı amaçlayarak işletmiştir. Ülkede üretilen diğer hammaddelerin, ürüne dönüştürülerek daha fazla kârların elde edilmesini sağlamak gibi bir ekonomik düşüncede olmamıştır (Avşaroğlu, 2006:32). Osmanlı Devleti'nde 19. Yüzyılın ikinci yarısına doğru buhar gücünden yararlanılmaya başlanması, İngiltere'den ithal edilen kömürün buhar makinelerinde kullanım maliyetinin yüksek olması, gerek savaş gemilerinde gerekse de demiryollarında kullanılacak olan kömürde dışa bağımlılığın artması, Osmanlı Devleti açısından kömürün önemini ortaya koymuştur (Zaman, 2004:20-24). Kömürün değerinin anlaşılması ile Osmanlı Devleti 1848 yılında, kömür çıkartılan sahanın sınırlarını belirleyerek, bu sahayı Ereğli Havzası Kömür İşletmeleri adında birleştirerek işletmeye açmıştır. Bu tarih aynı zamanda Türkiye Taş Kömürleri Kurumu'nun ambleminde de kuruluş yılı olarak yer almaktadır. Böylece 1850'li yılların başından itibaren ticari amaçlı kömür arama ve çıkarma faaliyeti ya da bir başka deyişle madencilik bölgenin hayatına bir daha çıkmamak üzere girmiştir (Öğreten, 2009:325). Ancak havzada kömürün üretiminin 1848'den daha önce 1829'da başladığına ilişkin belgelere dayalı çalışmalar yer almaktadır (Zaman, 2004; Çatma, 2006; Genç, 2006; Kara, 2013). Kırım Savaşı sonrasında 1854-1865 yılları arasında havzanın kontrolü, resmîyette Hazine-i Hassa İdaresi'nde olmasına karşın, fiilen İngiliz Kömür Şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde havzada üretim hakkı İngiltere destekli Rum Yorgaki Zafirapulos'a verilmiş ancak yolsuzluk yaptığı gerekçesi ile kendisinden geri alınmıştır (Sarıkoyuncu, 1992:318). 1865 yılında savaşın da etkilerinin geçmesinde sonra havzasının yönetimi Ereğli Maden-i Hümayunu İdaresinin Nizamnamesi ile Maden Nazırlığı'na bırakılmıştır. 1865-1877 yılları arasında nazırlık tarafından ocaklara demiryolu hatları döşenmiş, ocaklar numaralandırılmış, ateş tuğlası ve çimento fabrikası kurulmuş, işçilik ve işçi saatleri ile iş sorumlulukları konularında düzenlemeler yapılmıştır (İlhan ve Koçan, 1986:16-23) (Şekil 3).

Şekil 3. 19. Yüzyılın sonlarında Ahmet Efendi'ye ait Armutçuk kömür madeni ocağı (Bozoğlan, 2010:15)

(Figure 3. Own Ahmet Efendi coal mine quarry Armutçuk at the end of the 19th Century)

Zonguldak maden kömürü havzasında yaşanan bu gelişim süreci, 1877-1878 Osmanlı-Rusya Savaşı ile kesintiye uğramıştır. 1883 yılında ise yapılan düzenlemeler ile kömür havzasında 1883-1908 yılları arasında yabancı özel şirketler etkin olmaya başlamıştır. Ermeni, Gürcü ve Fransız şirketleri; Kozlu Kömür Madenleri Osmanlı Anonim Şirketi ve Maadin Osmanlı Anonim Şirketi gibi Osmanlı Devleti'ne ait Türk şirketlerine göre üretimde daha etkin olmaya başlamıştır. Bu arada 1893 yılında Zonguldak Limanı, liman yükleme tesisi ve bazı hatlara demiryolu yapım ihalesi Ereğli Şirketi'ne verilmiştir. Havzanın yönetimi 1908 yılında Orman ve Maadin Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne devredilmiştir. Bu tarihlerde yerli ve yabancı 300'ün üzerinde kömür ocağı işletmecisi bulunmaktaydı. 30 Ocak 1911 tarihinde çıkartılan 289 sayılı Teskere-i Samiye Kanunu ile kömür havzası tamamen kamulaştırılmıştır (<http://www.taskomuru.gov.tr>).

Kömürün resmi üretim tarihi olan 1848'den 1920'ye kadar kömür havzası denetiminin birçok kez el değiştirdiği görülüyor. Bu tarihten itibaren kömür havzasının yönetimi tamamen Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçmiş ve Zonguldak Ereğli Taş Kömürü Havzası adı ile üretime devam edilmiştir. Zaman içinde işletmenin adı önce 23 Ekim 1943 tarihinde Ereğli Kömür İşletmeleri (EKİ) sonra 11 Nisan 1983 tarihinde Türkiye Taşkömürü Kurumu'na (TTK) dönüşmüş ve bu isimle de devam etmektedir. 2005 yılı şubat ve mart aylarında onaylanan ihale sonuçlarına göre; Alacaağzı-Kandilli HEMA Endüstri A.Ş.; Gelik Senklinal Dik Kanadı Sahaları EREN Holding A.Ş. ve Amasra - B HEMA Endüstri A.Ş firmalarına 20 yıllığına kiraya verilmiştir. Günümüzde havzada yer alan maden ocaklarında çalışan iş gücünün çoğunluğu Zonguldak ilinde yaşayan işçilerden oluşmaktadır. Ancak, değişik nedenlerden dolayı yabancı işçilerde havzada çalıştırılmaktadır.

5. ZONGULDAK MADEN KÖMÜRÜ HAVZASINDA İŞGÜCÜ VE YABANCI İŞÇİLER (LABOR AND FOREIGN WORKERS IN ZONGULDAK COAL BASIN)

Zonguldak maden kömürü havzasının yönetimi ve kömür üretiminin tarihi süreci göz önüne alındığında; yabancı sermayeli şirketlerin belirli dönemlerde ön plana çıktığı görülmektedir. Havzanın işletilmeye başlandığı tarihten, millileştirildiği 1940'lara kadarki yaklaşık bir asırlık süreçte İngiliz, Fransız, Rus, Ermeni, Rum, Alman ve İtalyan işletmeler etkili olmuşlardır. Bu dönem içerisinde maden işletmelerinde çok sayıda yabancı işçi istihdam edilmiştir. 21. Yüzyılın başlarından itibaren ise küresel sermayede görülen değişime paralel olarak, havzada Çinli şirket ve işçiler üretime katılmışlardır. Başlangıçta madende kazmacı, kürekçi, direkçi, katırcı ve küfeci olarak çalıştırılacak vasıfsız işçilere fazlaca ihtiyaç duyuluyordu. Katırcı ve küfeciler daha çok çocuk yaştaki işçilerdi. Çevre köylerde yaşayanlar ocak ameliliği bilmediklerinden ve bir türlü alışamadıklarından dolayı yabancı şirketler; özellikle Balkanlar ve Orta Avrupa'dan maden ve taş ocaklarında çalışanları buralara getirme yolunu seçmişlerdir (Karaoğuz, 2013:38). Madenlerin işlenmesi sürecinde vasıfsız işçiye duyulan ihtiyaç kadar, yer yer kalifiye eleman çalıştırmak da gerekiyordu. Ancak, her zaman madenlerde gönüllü olarak çalışacak yeterli işgücü temin edilemediğinden zorunlu istihdam usulüne gidiliyordu. Burada zorunlu istihdamdan kastedilen, askerlerin çalıştırılmasıdır. Madenlerde zorunlu istihdam uygulaması ilk kez 1867'de Ereğli'deki maden havzasında gerçekleşti (Kırpık, 2004:33-34-38). 1867'de havzada kömür üretimini artırmak amacıyla düzenlenen Dilaver Paşa Nizamnamesi'nde Ereğli Sancağına bağlı 14 kaza (Eskipazar, Ulus, Amasra, Bartın, Perşembe, Kocanaz, Yenice, Eflani, Devrek, Akçakoca, Karasu, Aktaş, Tefen, Ereğli ve Safranbolu) halkına

çalışma zorunluluğu getirilmiştir. 1906 yılına kadar devam eden bu uygulamada Müslüman ve Hıristiyan işçilere çalışma saatleri, beslenme, barınma, dini ibadetler ve tatil yapma gibi bir takım haklar da tanınmıştır (Varlık, 1985:919, Aktaran: Kara, 2013:232-233).

Havzada işletim alanı genişledikçe ve çalışan iş gücü sayısı arttıkça, kömür çıkartılan ocaklar ile yerleşim merkezlerinin birbirlerine uzak olması nedeniyle ocakların bulunduğu yerlerde barınma ve beslenme ihtiyacı sorun olmuştur. Bu işçilerin barınma, beslenme ve giyinme ihtiyaçları ile ücretleri devlet tarafından sağlanmıştır. Başlangıçta askerî depolardan sağlanan çadırlarda kalan İngiliz madencilerin ve yerli işçilerin barınma amacıyla içinde duşları bulunan iki bina yapımı öngörülmüş ve bu amaçla idari ve barınma amaçlı olarak yapılar kiralanmıştır (Öğreten, 2009:333).

İşçi ücretleri konusunda ise netlik olmamakla beraber, İngiliz mühendislerin aylık 15 lira, İngiliz işçilerin 7 aylık süreç için aylık 8 lira ve liderlerinin ise aylık 36 lira aldığı belirtilmektedir. Ayrıca yolluk ücreti olarak da 25 lira verilmiştir. Aynı dönemde Türk işçilerin ise günlük 5-6 kuruştan aylık maaş aldıkları belirtilmektedir (Öğreten, 2006:147).

Ereğli Havzası Kömür İşletmeleri'nde kömür çıkarma çalışmaları ilk kez, Osmanlı Devleti'nin Viyana'da görev yapan büyükelçisi Ahmet Fethi Paşa aracılığı ile 1836 yılında Avusturya'dan getirilen Hırvat asıllı madencilerle başlamıştır. Yabancı işçilerle başlayan kömür çıkarma çalışmaları üç yıl devam etmiştir. 1841 yılından itibaren ise bu çalışmalar Osmanlı devlet adamlarının oluşturduğu bir şirkete havale edilmiştir. Bu madenciler gruplar halinde organize edilmiş, grupların başında bulunan koordinatörlere "Hırvat başı" adı verilmiştir. Böylece Hırvatlar bir nevi taşeronluk misyonu üstlenmişlerdir. İlerleyen süreçte Hırvatların yaptığı gibi, şirketin koyduğu şart ve fiyatlarla kömür çıkarmak isteyen herkes, şirketin bilgisi dâhilinde kömür ocağı işletmek üzere faaliyete geçmiş ve yeni maden ocakları açılmıştır. 1850 yılı kayıtlarına göre havzadaki 8 maden ocağından 6 tanesi Hırvat madenciler tarafından işletilmekteydi (Öğreten, 1997:141).

Avusturyalı Hırvat madencilerden sonra havzadaki üretimde etkin olan ikinci grup ise, 1851 yılından itibaren İngilizler olmuştur (Öğreten, 2009:333). Bunun en büyük nedeni, Hırvat madencilerin uyguladıkları madencilik tekniklerinin artık demode olmasıdır. Bu nedenden dolayı İngiliz mühendis John ve George Berkeley kardeşler ve 8 maden nezaretçisi, Evkaf Nezareti tarafından özel anlaşma ile havzaya getirilmiştir (www.taskomuru.gov.tr). Bu arada Kozlu'da "Miri Ocak" adı verilen ve devlet eliyle işletilen ocaklar açılmıştır. Bu ocaklarda İngiltere'den getirilen mühendis ve teknisyenler yönetime getirilmiş ve işçi olarak da, İngiliz madencilik tekniklerine göre çalıştırılmak üzere, Hırvat - Karadağlı ve İngiliz işçilerin yanında öncelikle asker işçiler istihdam edilmiştir (Sarıkoyuncu,1992:318). Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne(Aktaran: Quataert, 2009:65) göre, 1860'lı yılların başında Zonguldak'ta kömür işçisi olarak çalışmaya gelen ve Ereğlililer kadınlar ile evlenen Karadağlı Sırlara ait 15 civarında ev bulunmaktaydı. Bu işçiler Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı olup Rumca da bilmekteydiler.

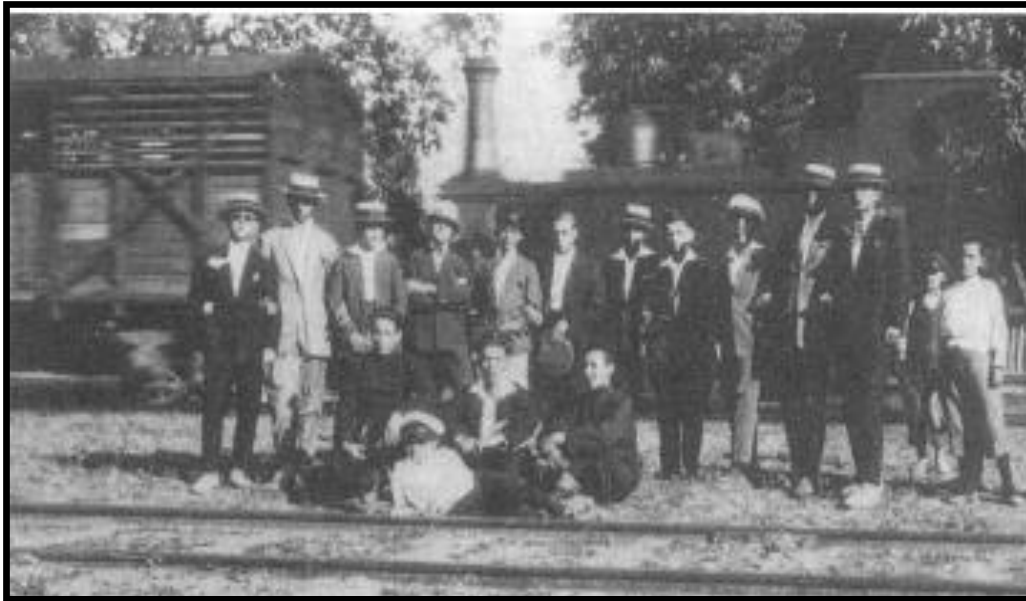
1880'li yıllarda havzada artan üretim ve çoğalan ocaklar; bir iki küçük ocak dışında Sırp, Slav, Rum, Ermeni ve Fransız asıllı işletmecilerin elindeydi ve aynı şekilde işçilerin büyük bir kısmı da yabancıydı. Havzada az da olsa İtalyan ve Bulgar işçiler de çalışmaktaydı (Sakaoğlu,1987:140-142). 15.08.1887 tarihi itibarıyla, maden kömürünün taşınması amacıyla başlatılan Zonguldak liman inşaatında çalışan 1600'ün üzerindeki işçiden 807'si de yabancı olduğu bilinmektedir (Tablo 2, Şekil 3)(Kırpık, 2004:55). 1894 yılında

havzada faaliyet gösteren büyük şirketlerden Roman Giurgiu (Kurci) Şirketi'nde görev yapan başmühendis Fransız Rum G. Ralli, havzadaki kömür madenlerini incelemeye almış ve bu incelemeler sonucunda havzadaki kömür madeni sınıflandırılmıştır (Quataert, 2009:45-103).

Tablo 2. 15 Ağustos 1887 tarihi itibari ile Ereğli Şirketi'nde çalışan yabancı işçilerin sayıları ve milliyetleri (Kırpık, 2004:55)
(Table 2. Number and nationalitf of foreign workers in Ereğli Company, 15 August 1887)

Milliyeti	Sayısı
Karadağlı	296
İtalyan	273
Fransız	124
Avusturyalı	71
Yunan	22
İranlı	11
İngiliz	5
Sırp	1
Belirsiz	4
TOPLAM	807

5 Ağustos 1904 tarihinde ise sadece Zonguldak merkez ve Üzülmüş müessesesinde 192 İtalyan yabancı işçi bulunmaktaydı. Zaman zaman Türk işçiler ile yabancı işçiler arasında ücret dengesizliği ve küçük çaplı anlaşmazlıklar yüzünden sorunlar yaşanmıştır (Kırpık, 2004:54-56). 20. yüzyılın başlarında Zonguldak, Kozlu, Kilimli, Ereğli ve Amasra mevkiilerinde bulunan 124 maden ocağından 53 yabancıya ait yabancı (Karadağlı, İtalyan ve Fransız ağırlıklı) 79 ocak, 33 Türk'e ait 45 ocak bulunmaktaydı (Şekil 4). Bu dönemde devlet, çok sayıda madenciye maden arama imtiyazı vermişti. Bu imtiyazların çoğu Avrupalılara ait olup, 1870 ile 1908 yıllarındaki imtiyazların %43'ü doğrudan yabancılara verilmişti. Avrupa şirketleri, aynı zamanda bir kısım madenleri de Osmanlı vatandaşları aracılığı ile kontrol ediyordu. 1902-1908 döneminde toplam maden cevheri üretimi içindeki yabancı payı %50'den %75'e yükselmişti (Öğreten, 2009:333).

Şekil 4. İngiliz ve Fransız İşçiler, 1900'lü Yılların Başında
(<http://kdzereglifutbol.blogspot.com>)

(Figure 4. British and French workers, beginning at the 1900's)

20. yüzyılın başında Zonguldak Maden Kömürü Havzasındaki işletmeler ile ilgili listeyi Ekrem Zaman'ın çalışmasında ayrıntılı olarak görmekteyiz. Buna göre; I. Dünya Savaşı öncesinde Zonguldak'ta 45, Kozlu'da 29, Kilimli'de 24, Kandilli'de 14 ve Amasra'da 14 olmak üzere 126 adet faal ocak bulunuyordu (Zaman, 2004:46-48). Bu ocaklarda yaklaşık 10000 işçi çalışmaktaydı (Kırpık, 2004:83 ve Quataert, 2009:105). İşçilerin çoğunluğu Türklerden oluşmaktaydı. Yabancı işçilerde ise Ermeniler ön planda idi. Çok az da olsa İranlı işçi bulunmaktaydı. Bu işçilerin hemen hemen tamamı yer altı işçisi olarak çalışmaktaydı. Türkler ise yer üstünde çalışıyordu. Quataert'e (2009:69-73) göre, 1900'lü yılların başlarında Zonguldak kömür havzasında yaklaşık 2000 gayrimüslim bulunmaktaydı. Bu sayının yaklaşık 200'ü Ereğli'de idi. Aynı zamanda havzanın başmühendisi de Alman Wilhelm Hühner'di. Bu dönemde maden havzalarında Alman, Fransız, İtalyan, Yunan ve Rus sermayenin etkisini devam ettirdiği görülmektedir (Avşaroğlu, 2006:34) (Tablo 3) (Şekil 8).

Tablo 3. 1914 yılında madencilik sektöründe yabancı sermaye yatırımlarının ülkeler ve maden türleri açısından dağılımı
(Avşaroğlu, 2006:34)

(Table 3. Foreign direct investment by country and mine type distribution in terms of in 1914)

Yatırımcı Ülke	Kuruluş Yılı	Madenin Cinsi
Fransa		
Ereğli Maden	1896	Maden Kömürü
Almanya		
Sarıca Ocakları	1913	Maden Kömürü
İtalya - Yunanistan		
Kozlu Kömür	1913	Maden Kömürü
Rusya		
Maadin Osmanlı	1910	Maden Kömürü

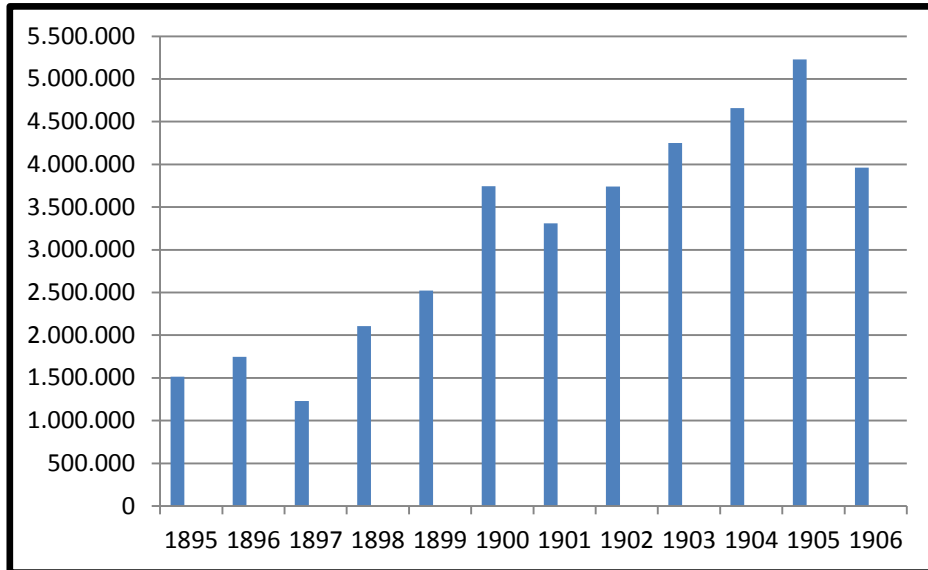

Şekil 8. 1836-1914 yılları arasında kömür havzasına dışarıdan gelen işçilerin yoğunlukta olduğu ülkeler
(Figure 8. Foreign workers between 1836-1914 in Zonguldak)

Gerek yabancı sermaye girişinin artışı gerekse de yabancı işçilerin etkisi ile madencilikte yaşanan hızlı gelişim, havzada gerçekleştirilen kömür üretimine de yansımıştır (Tablo 4, Şekil 5). Üretim miktarı 1895 - 1906 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte 1.5 milyon tondan yaklaşık 4 milyon tona yükselmiştir.

Tablo 4. Ereğli Maden Havzası'nda 1895-1906 mali yıllarında kömür üretimi (1895-1906) (ZKÜ, Bütçe Defteri, 1300-1320, nr: 32:73)
(Table 4. Coal production between 1895-1906 in Ereğli Coal Basin)

Yıllar	Üretim / Yeni Kantar / Ton
1895	1.514.793
1896	1.748.225
1897	1.229.899
1898	2.107.943
1899	2.523.036
1900	3.745.599
1901	3.310.341
1902	3.741.927
1903	4.249.736
1904	4.658.575
1905	5.227.252
1906	3.960.920

Şekil 5. Ereğli maden havzası'nda 1895-1906 mali yıllarında kömür üretimi (ZKÜ, Bütçe Defteri, 1300-1320, nr: 32:73)
(Figure 5. Coal production between 1895 and 1906 in Ereğli Coal Basin)

Osmanlı dönemi madenciliği mevcut şartlar nedeniyle yabancı sermayeye kontrolünde gelişmiştir. İzmir İktisat Kongresi kararları ile birlikte Türk Cumhuriyeti Devleti, madencilik sektörüne milli yaklaşımlar getirmiş ancak mevcut ekonomik koşulların istenilen düzeyde olmaması nedeniyle yabancı sermaye girdilerine de izin vermiştir. 1920-1930 yılları arasında maden üretimi için kurulan ve yabancı sermayenin katıldığı ya da tamamen egemen olduğu Türk şirketlerinin, aynı dönemdeki hissedarları arasında yabancı sermayesi bulunmayan Türk şirketlerine göre daha güçlü durumda olduğu bilinmektedir (Kartalkanat, 1991:51) (Şekil 6-7).

Şekil 6. Cumhuriyetin ilk yıllarında Karadağlı bir maden işçisi
(<http://kdzereglifutbol.blogspot.com>)
(Figure 6. A Montenegrin miner in 1920's)

Zonguldak Ereğli havzasında sürekli ve münavebeli olmak üzere 1930'ların başında 12.000-13.000 olan işçi sayısı 1940'ların başında 21.000'e çıkmıştır. İşçi sayısının hızla yükselmesinin nedeni; Milli Korunma Kanunu'na dayanılarak 28 Şubat 1940 tarihli bir kararname ile getirilen İş Mükellefiyeti yani Çalışma Zorunluluğudur. Kararname gereğince; Zonguldak ili ahalisinden madencilik deneyimi olan çalışma yaşına gelmiş ve işi olmayanlar maden ocaklarına işçi olarak alınmıştır. Bu işçi grubuna daha sonra demiryolu ve liman işçileri de eklenmiştir (Çıladır, 1999:22-24).

Şekil 7. 1930'lu yıllarda maden işçileri
(<http://kdzereglifutbol.blogspot.com>)

(Figure 7. Mine workers in 1930's)

Havzada (Amasra-Armutçuk-Karadon-Kozlu-Üzülmez) 1950-1980 arasında işçi sayılarında artışlar görülürken, 1980 sonrasında yaşanan ekonomik gelişmeler sonucu, işçi sayılarındaki azalışlar dikkat çekmektedir. 1980'de 41927, 1990'da ise 34349 kişi istihdam edilmiştir. Toplam işgücündeki azalış hız kesmeden devam etmiş ve 2011'de 10155'e kadar gerilemiştir (TTK Raporu, 2010:7) (Tablo 5).

Tablo 5. TTK Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Müesseselerin İşgücü Sayısı
(<http://www.taskomuru.gov.tr/index.php?page=sayfagoster&id=186>,
15/05/2012)

(Table 5. Number of Workforce in TTK)

TTK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	
Müessese	İşçi Sayısı
Amasra	760
Armutçuk	1215
Karadon	3745
Kozlu	1855
Üzülmez	1930
Genel Müdürlük	650
TOPLAM	10155

2000'li yılların başında Zonguldak Maden Kömürü Havzası'nda değişik müesseselere ait kuyuların açılması, maden ocaklarının iyileştirilmesi ve Çatalağzı'ndaki termik elektrik santrali inşası amacı ile Çinli şirketler ile anlaşılmış ve bu şirketler kuyuların açılması sürecinde kendi ülkelerine ait işçileri havzaya getirmiştir. Bu doğrultuda, 2000-2011 yılları arasında toplam 378 Çinli işçi havzada çalıştırılmıştır (Şekil 9) (Tablo 6).

Şekil 9. Amasra maden kömürü havzasında çalışan Çinli işçiler
(Figure 9. Chinese workers in Amasra coal basin)

Tablo 6. 2000-2011 yılları arasında maden havzasında iş yapan şirketler ve işçi sayıları (www.taskomuru.gov.tr)
(Table 6. Companies in mineral basin and number of workers between 2000-2011)

Müessese	Kuyu Adı	Kuyunun Açıldığı Kotlar (M)	Yüklenici Firma	Başlama Yılı	Bitiş Yılı	Ortalama Çalışan Sayısı
Karadon	Karadon Yeni Servis Kuyusu	+50/-735	CCCGC	2001	2004	112
	Kilimli Havalandırma Kuyusu	+76/-640	China Coal Construction Company	2010	2011	85
Kozlu	II Nolu Kuyu (Uzun Mehmet)	+14/-820	CODCO	2000	2003	91
	İncirharmanı Havalandırma Kuyusu	+30/-720	China Coal Construction Company	2011	2011	90

Zonguldak Maden Kömürü Havzası'nda kömürün varlığına bağlı olarak kurulmuş 2 adet termik elektrik santrali bulunmaktadır. Bu santrallerden biri kamuya ait olan Çatalağzı Termik Elektrik Santrali diğeri ise özel bir şirkete ait termik santraldir (Şekil 10). Kamuya ait Çatalağzı Termik Santrali'nde şu anda yabancı işçi çalışmamaktadır. Özel şirkete ait termik santralde ise çeşitli aralıklarla gruplar halinde Çinli işçi alımı yapılmıştır.

Şekil 10. Özel sektöre ait Zonguldak Çaycuma termik santrali
(Figure 10. Zonguldak Çaycuma thermal reactor)

6. ZONGULDAK MADEN KÖMÜRÜ HAVZASINDA YABANCI İŞÇİLERİN SOSYO-EKONOMİK ROLLERİ (SOCIA-ECONOMIC ROLES OF FOREIGN WORKERS IN ZONGULDAK COAL BASIN)

Tarihi süreçte havzada çalışan yabancı işçilerin, bölge ve dolayısıyla ülkenin sosyo-ekonomik yapısında bazı etkileri olmuştur. Öncelikle, yabancı sermaye ve yabancı işçi faktörü; havzadaki ocak sayısı ve üretiminin artışı sağlayarak, milli geliri yükseltmiştir. Artan üretim sanayileşme ve kentleşme hamlesi için gerekli olan enerji teminine katkı vermiş; havzada ticaret, ulaşım, sağlık gibi

sektörlerin gelişimini desteklemiştir. Yabancı işçiler, havzadaki işçi örgütlenmesine zemin hazırlamıştır. Bilindiği üzere; başlangıçta gerek madenlerde gerekse demiryolu inşaatlarında çalıştırılan yerli işçiler, Avrupa'daki meslektaşlarının aksine tam zamanlı bir sanayi işçisi konumunda değillerdi. Daha çok tarla, bağ-bahçe ya da hayvan yetiştirmeyle ilgili, feodal yapıdan kopamayan köyle ilişkili kimselerdi. Ancak zaman içinde, düşük olan ücretlerinin makul seviyelere yükseltilmesi ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi için sendika, grev gibi modern sanayi kavramlarını benimseyip, örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Havzada çalışan yabancı işçilerle, yerli işçiler arasında birtakım problemler de yaşanmıştır. Ağustos 1897'de yerli işçilerle Hırvatlar arasında çıkan çatışmada ölen ve yararlananlar olmuştur (Kırpık, 2004; 72) Ayrıca Boşnaklarla Hırvat ve Sırp lar arasında da zaman zaman kavgalar yaşanmıştır (Karaoğuz, 2013:44). Havzada çalışan yabancı mühendislerin istihdamında yaşanan birtakım zorluklar; ülkemizde madencilik okullarının açılmasına ön ayak olmuştur. Gerçektende Devlet, madencilikteki uzman ihtiyacının karşılanmasında iki yol kullanmaktaydı. Yabancı uzmanların, ülkeye getirilmesi ve madencilik eğitimi almaları amacıyla öğrencilerin yurtdışına gönderilmesi. Her iki yöntem de oldukça masraflıydı ve kalıcı çözüm olmaktan da uzaktı. Bu gerekçeler sonucunda 3 Şubat 1874'te Osmanlı Devletinin ilk maden mektebi açıldı (BOA. İrade Dahiliye, aktaran: Keskin, 2010:85).

Geçmişte yörede etkili olan bazı sosyal rollerin de ortadan kalkmasında payı olduğu yönünde görüşler vardır. Sakaoğlu çalışmasında kömür işletmeciliğinin ön plana geçmesiyle Amasra ve çevresinde geleneksel ağıalık otoritesinin de etkisini yitirdiğinden bahsetmektedir (Sakaoğlu, 1987:139). Elbette bu örneği tam olarak yabancı işçi varlığına dayandıramayız. Ancak madencilik faaliyetinin toplumsal değişim rolünü göstermesi açısından önemlidir. Havzaya gelen yabancı işçilerin bazıları, Zonguldak-Ereğli-Amasra çevrelerinden evlenmişlerdir. Elbette bu durum; kültürel etkileşimi artırmıştır. Bugün Amasra merkezde 1890'da yapılan Ethem Ağa konağı, Karadağlı bir Boşnak olan madenci Ethem ve ailesine aittir. Eylül 2014'te yaptığımız arazi çalışmasında; evin halen üçüncü nesil kuşaktan aile bireyleri tarafından kullanıldığını öğrendik. Günümüzde havzadaki maden ocakları ve çoğunlukla da Çatalağzı'ndaki özel sermaye ile kurulan elektrik santrali inşasında çalışmak için gelen Çinli işçiler, Kilimli ilçesine bağlı Karadon Mahallesi TTK İşçi Lojmanları ve Çatalağzı yolu üzerinde yer alan Kilimli Belediyesi Radar Tepe Sosyal Tesisleri'nde ikamet etmektedirler. Kaldıkları bu yerlere, yöre halkı Çin Mahallesi olarak adlandırmaktadır (Şekil 11). Salı günü Çatalağzı pazarı ve Perşembe günü Kilimli pazarından alışveriş yapan Çinli işçiler; çoğunlukla sebze ağırlıklı besleniyorlar. Maaşlarını dolar olarak almalarına rağmen, Türk lirasını tanıyorlar ve alışverişte kullanıyorlar. Oluşan bu yeni lokal ticari hayat, kültürel etkileşimi de sağlamıştır. Nitekim esnaf öğrendiği bazı Çince kelimeleri kullanmaya çalışırken, ticarethanelerde Çince karşılıkları olan tabelalar da dikkati çekmektedir (Şekil 11). Günlük çalışma hayatı her sabah 07:30'da servislerin lojmanlardan hareketi ile başlamaktadır. 11:30 da yemek için geri dönülmekte, 12:00-13:00 arası dinlenme ve 13:00'de servislerle alınıp tekrar çalışma sahalarına gidilmekte ve 16.00'da paydos edilmektedir. Böylece, üç vardiya şeklinde 24 saat çalışmaktadırlar.

Şekil 11. Çinli işçilerin kaldığı Kilimli belediyesi radar tepe sosyal tesisleri
(Figure 11. Houses of Chinese workers in Kilimli Municipality radar hill social facilities)

Çinli işçiler, yöre halkı ile iletişimde çat pat öğrendikleri Türkçe kelimeleri ve bazen de İngilizce kullanıyorlar (Şekil 12). Ancak, bağlı oldukları Çinli şirketin isteği doğrultusunda kamera kaydı ve fotoğraf çekimine pek olumlu bakmıyorlar. Aynı mahallede yaşadıkları yerli halk tarafından kendilerine Türkçe isimlerin verildiğini öğrendik. İşçiler aile olarak değil çoğunlukla bireysel gelmektedirler. Çin ile bağlantılarını büyük ölçüde internetle sağlıyorlar. Sosyal güvenlik anlamında hemen hemen hiç sorun çıkarmıyorlar.

Şekil 12. Kilimli'deki Çince reklam afişleri
(Figure 12. Chinese advertising posters in Kilimli)

Çatalağzı'na ilk geldiklerinde belli bir süre yöredeki işsizlik sorunu yüzünden tepki görmüşler. Ancak, Çinli işçilerin yaptıkları işlerde yerli halkın pek çalışmak istememeleri tepkileri zaman içinde azaltmıştır. Yaşam tarzlarını fazla değiştirmedikleri görülüyor. Çinli işçilerin karşılaştıkları başlıca sorun; yabancı bir ülkede yaşama zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Farklı dil ve kültürün oluşturduğu atmosfer; anlama ve uyum gücünü de beraberinde getirmiştir. Bunun dışı yansıması olarak da içe dönük bir davranış sergileyen Çinli işçiler daha çok birlikte vakit geçiriyorlar.

Şekil 13. Çatalağzı'nda alış-veriş yapan Çinli işçiler
(Figure 13. Chinese Workers in Shopping)

Amasra'da Çinli işçiler, izin günlerinde aileleri ile oldukça uzun telefon görüşmeleri yapmayı seviyorlar. Çatalağzı'nda olduğu gibi alışverişlerini dördü-beşli gruplar şeklinde yapıyorlar. Ayrıca hafta sonlarında, adını genç yaşta kaybettiğimiz Amasralı sanatçı Barış Akarsu'dan alan parkta yapılan düğün ve sünnetleri de ilgi ile takip etmektedirler.

7. SONUÇ (CONCLUSION)

Devlet gereğinde olduğu gibi, Osmanlı devletinin çalışma politikası da, kendi vatandaşlarının istihdamı üzerine kurulu idi. Hatta bazen, vatandaşları arasında Müslümanların tercih edildiği örnekleri de az değildir. Ancak, Sanayi Devriminin gerektirdiği teknoloji ve sermaye yetersizliği; başta demiryolu, maden ocakları ve limanların inşaatı ve işletmeleri için yabancı yatırımcıyı zorunlu kılmıştır. Yabancı sermaye doğal olarak yabancı işçilerin de önünü açmıştır. Osmanlı devleti her ne kadar bazı kanunlarla yabancı işçiyi yasaklama yönünü gitmese de sınırlandırma tercihi bulunmuştur. Türkiye'nin en önemli maden havzalarından biri olan, Zonguldak Maden Kömürü Havzası'nda kesintiler olmakla birlikte, başlangıcından günümüze kadar değişik kademelerde yabancı işçi istihdamına gidilmiştir. Havzada çalışan yabancı işçilerin milliyetleri, dönemsel olarak değişiklik göstermiştir. Bu farklılıkta esas; dil, din, milliyet, kültür gibi öğelerden ziyade; küresel sermaye ve küresel işgücü olmuştur. Zonguldak Kömür Havzasındaki işgücünün milliyet farklılığı kadar, üstlenilen roller-görevler de belirgindi. Başlangıçta, Batılı şirketlerle yapılan anlaşmalar gereği mühendis, ustabaşı gibi nitelikli kadrolar sermayedar sahibi İngiliz, Fransız, İtalyan veya Alman kadrolardan oluşurken; beden gücü gerektiren işlerde yerli işçilerle birlikte daha çok Boşnak, Hırvat, Sırp, Karadağlı gibi Balkan kökenliler çalışmaktaydı. Yirminci yüzyılın sonları; küresel ekonomik gücün Atlantik'ten Pasifik'e kaymasına şahitlik etti. Özellikle Çin, nüfus fazlalığını ucuz işgücü ile

istihdam avantajına çevirdi. Bu duruma ilaveten, madencilikteki tecrübelerinin de etkisiyle Zonguldak Kömür Havzasında yeni bir yabancı işgücü ortaya çıktı. Tarih, bizi bu eski komşularımızla yeniden karşılaştırdı. Çinli işçiler. Neticede, iki yüzyıla yaklaşan Zonguldak Maden Kömürü Havzasının tarihinde yabancı işçiler önemli bir yer edinmiştir. Yabancı sermaye ve yabancı işgücü, emperyalizmin gereği kendi ülke menfaatlerine göre dizayn edilmiş olsa da; Havzada ocak ve üretim artışına neden olan faktörlerden birisi olmuştur.

Artan üretim; sanayileşme ve kentleşme için gerekli enerji ihtiyacının bir kısmının yerli kaynaklardan karşılanmasını sağlamıştır. Oluşan istihdam şartları, diğer sektörlerin de gelişmesini desteklemiştir. Havza Ereğli, Zonguldak, Kilimli, Kozlu kentsel alanın gelişmesine zemin oluşturmuştur. Bartın ve Amasra'da fonksiyonel çeşitliliği artırmış, Karabük demir çelik fabrikalarının temel tedarikçilerinden biri haline gelmiştir. Bunların dışında, yüzlerce veya binlerce km ötelelerden ülkemize gelen bu insanlar, farklı kültürleri tanıma imkânı da sağlamışlardır. Elbette kültürel etkileşim sadece aidiyetlerle (giyim-kuşam, yeme-içme, inanç, müzik, spor vb.) sınırlı kalmamıştır. Madencilikle ilgili teknoloji transferi, tecrübe aktarımı, işçi örgütlenmeleri ve madencilik okullarının açılması gibi faydaları da olmuştur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Avcı, S., (1993-1996). Türkiye Şeker Sanayisinin Kuruluş ve Gelişmesinde Devletin Etkisi, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı: 4, ss: 291-302, İstanbul.
- Avşaroğlu, N., (2006). Türkiye Madencilik Sektöründe Yabancı Sermaye, Ankara.
- Bozoğlan, M., (2010). Ülkemizdeki Kömür Madenciliğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatının Gelişimi: 1867-2010, Korza Yayıncılık, Ankara.
- Çatma, E., (2006). Zonguldak Taşkömürü Havzası Tarihi Birinci Kitap (1840-1865), Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara.
- Çıladır, S., (1999). Taşkömürü Havzasının Devletçilik Dönemi. Yaman Matbaası. Zonguldak.
- Doğan, İ., (2005). Zonguldak'ta 65 Çinli İşçi, Aksiyon Dergisi, Sayı: 551, İstanbul.
- Erkin, E., (1999). Dört Maden Kentinin Değişim Öyküsü (1973-1996). Rapid Print. İstanbul.
- Genç, H., (2006), Zonguldak Kazası: Zonguldak Kent Tarihi '05 Bildiriler Kitabı, Zonguldak Eğitim ve Kültür Vakfı, Zonguldak.
- Gök, M.S., (1970). Kuzey Anadolu Taşkömürü Havzası. Türkiye Jeoloji Bülteni. Sayı:13/1. Ankara.
- Güney, M., (1966). Zonguldak Kömür Ocaklarında Yer altı Madencilik Faaliyetleri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara. (www.mta.gov.tr/mta_web/kutuphane/)
- İlhan, M.H. ve Koçal, A., (1986). İki Katlı Şehir Zonguldak, Zonguldak.
- Kara, M., (2013). Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Ereğli Kömür Havzası (1829-1920), History Studies, Volume: 5, Issue 1, Ankara.
- Karakaş, E., (2002). Kuruluş Yeri Açısından Doğan Erdil Yağ Fabrikası: Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 2, ss: 47-62, Elazığ.
- Karaoğuz, D., (2013). Karaelmas'ın İlk Madencileri. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Gezegen Basım. İstanbul.

- Kartalkanat, A., (1991). Cumhuriyet Döneminde Madenciliğimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası, Jeoloji Mühendisleri Dergisi, Sayı:38, Ankara.
- Keskin, Ö., (2010). Osmanlı Devletinde Yabancı Maden Mühendislerinin İstihdamı ve Osmanlı Madenciliğine Hizmetleri.Journals.İstanbul.edu.tr.
- Kırpık, C., (2004). Osmanlı Devleti'nde İşçiler ve İşçi Hareketleri: 1876-1914, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Isparta.
- Korkut, D., S., Doğan, A.M, ve Bekar, İ., (2010). Kuruluş Yerini Etkileyen Faktörlerin Düzce İli Açısından Değerlendirilmesi, Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi, Cilt:6, Sayı: 1, ss:32-39, Düzce.
- Müftüoğlu, B.G., ve Tanış, B., (2010/2). 21. Yüzyılda Zonguldak Maden İşletmelerinde Çalışma Hayatı: Bir Kesit - Tek Gerçek, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı: 25, ss:185-216, İstanbul.
- Öğreten, A., (2006). Ereğli Kömür Havzası'nda İlk Üretim, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 31, ss:135-160, Erzurum.
- Öğreten, A., (2007). Ereğli Kömür Havzası'nda Bahriye Nezareti Döneminde Madenler ve Madenciler, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 5, ss:139-178, Zonguldak.
- Öğreten, A., (2009). 1876-1908 Döneminde Ereğli Kömür Havzası'nda Uygulanan Madencilik Teşvikleri ve Sonuçları, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume: 2/7, ss:323-344.
- Özdemir, Ü., (2007). Madenciliğin Yerleşmeler Üzerindeki Etkilerine Bir Örnek: Amasra Taşkömürü İşletmeleri, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 17, ss: 293-308, Erzurum.
- Quataert, D., (2009). (Çev: Gündoğan, N. Ö. ve Gündoğan, A., Z.), Osmanlı İmparatorluğu'nda Madenciler ve Devlet: Zonguldak Kömür Havzası, 1822 - 1920, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Sakaoğlu, N., (1987), Amasra'nın Üç Bin Yılı, Zonguldak Valiliği Yayını, No: 2, Zonguldak.
- Sarıkoyuncu, A., (1992). Milli Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Sarıkoyuncu, A., (1993). Emperyalizm ve Zonguldak Kömür Havzası. OTAM, Sayı:4, Ankara.
- Savaşkan, B., (1993). Zonguldak Maden Kömürü Havzası Tarihçesi 1829-1989. Türkiye Taşkömürü Kurumu. Eğitim Daire Başkanlığı Yay.No:59. Zonguldak.
- TTK Raporu, (2010). Genel Maden işçileri Sendikası, Zonguldak.
- TTK Raporu, (Mart 2012). Genel Maden İşçileri Sendikası, Zonguldak.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N., (1997). Ekonomik Coğrafya, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Varlık, B., (1985). Osmanlı Devletinde Madenlerde Çalışma Koşulları, Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt:4, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Zaman, E.M., (2004). Zonguldak Kömür Havzasının İki Yüzyılı, Ankara.
- Zonguldak İli Zemin Hareketleri Raporu, 2013. Zonguldak.
- <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/main.action/02.04.2012/>
- <http://haber.gazetevatan.com/Haber/24416/1/Gundem/16.03.2004/>

-
- http://www.mta.gov.tr/mta_web/kutuphane/mtadergi/68_9.pdf/03.04.2013/
 - <http://kdzereglifutbol.blogspot.com/2011/04/07/html>
 - <http://www.ogunhaber.com/haberler/guncel/47486/22.12.2010-zonguldakta-kucuk-cin.html>
 - <http://www.taskomuru.gov.tr/index.php?page=sayfagoster&id=7/06.04.2013/>
 - <http://www.t24.com.tr/maden-sehitlerinin-aniti-yenileniyor/07.12.2011>
 - http://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_Amele_Cemiyeti/13.04.2012/
 - http://www.zonguldak.gov.tr/default_b0.aspx?content=1036/17.08.2013/